

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2022/104

Karar Sayısı : 2023/28

Karar Tarihi : 16/2/2023

R.G. Tarih - Sayı : 29/3/2023 - 32147

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Erzurum 2. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 24/6/2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle eklenen 20/C maddesinin (1) numaralı fıkrasına 30/6/2022 tarihli ve 7415 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle eklenen ikinci cümlenin Anayasa'nın 10., 36. ve 37. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Manevi tazminat talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 20/C maddesi şöyledir:

“Askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklara dair hükümler:

Madde 20/C- (Ek:24/6/2021-7329/16 md.)

1. Bu madde; Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır. (Ek cümle:30/6/2022-7415/8 md.) Bu uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilidir.

2. Dava dilekçelerinde, 3 üncü maddenin ikinci fıkrasında sayılanlara ilaveten bu madde kapsamındakilerin sicili, varsa sınıfı ve rütbesi de gösterilir.

3. Dilekçeler ile davalara ilişkin her türlü evrak, 4 üncü maddede belirtilen yerlere ilaveten ilgili idari yargı merciine gönderilmek üzere en yakın amirlere verilebilir.

4. Savaş hâlinde yürütmenin durdurulmasına karar verilemez.

5. Olağanüstü hâller sebebiyle alınan tedbirlerin uygulanmasında görevlendirilenlerin naklen atanmalarına ilişkin iptal davalarında, yürütmenin durdurulmasına karar verilemez.

6. Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR'ın katılımlarıyla 8/9/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Burak FIRAT tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 2577 sayılı Kanun'un 20/C maddesi askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklara dair hükümler içermektedir.

4. Anılan maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde Millî Savunma Bakanlığı (Bakanlık) kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde bu maddenin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu fıkranın itiraz konusu ikinci cümlesinde ise bu uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin yetkili olduğu belirtilmiştir.

5. Maddenin kapsamında yer alan ilgililer, Bakanlık kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 7179 sayılı Kanun kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erlerden oluşmaktadır. Bakanlık kadrolarında çalışan kamu görevlileri muvazzaf/sözleşmeli subay, astsubay, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er kapsamında olan askerî (profesyonel) personel ile devlet memurlarıdır.

6. İtiraz konusu kurala göre madde kapsamında yer alanları ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinde çözümlenecektir.

B. İtirazın Gerekeşi

7. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kural kapsamında kalan kamu görevlileri açısından hak arama özgürlüğünün sınırlandırıldığı, uyuşmazlığı çözmeye yetkili kılınan mahkemelerin delil tespiti, keşif gibi yargılama faaliyetlerinin zorlaştırıldığı, ayrıca kanuni hâkim ilkesine aykırı bir düzenleme getirildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10., 36. ve 37. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

9. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilmektedir. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir (AYM, E.2021/9, K.2022/4, 26/1/2022, § 28).

10. Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2021/20, K.2022/84, 30/6/2022, § 10).

11. İtiraz konusu kural, Bakanlık kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 7179 sayılı Kanun kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin yetkili olduğunu öngörmektedir. Kuralın, kapsamında yer alan kişilerin görev yerleri ile yetkili mahkemenin bulunduğu yeri farklılaştırmak suretiyle keşif ve delil tespiti hususlarında artan mesafeye bağlı olarak istenecek avans miktarını ve yargılama giderlerini arttırmak gibi davacıya bazı külfetler yüklemek suretiyle mahkemeye erişim hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

12. Anayasa'nın 13. maddesinde *“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”* denilmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, ayrıca Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

13. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

14. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

15. Kuralla hangi kişilere ilişkin hangi idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların hangi mahkemede görüleceği hususlarının herhangi bir tereddüde yer vermeyecek biçimde açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu ve bu yönüyle kanunilik şartını taşıdığı anlaşılmaktadır.

16. Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da o hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir (AYM, E.2018/99, K.2021/14, 3/3/2021, § 24).

17. Kuralın *“Askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan davalar Türkiye genelinde idari yargı mercilerinde görülmektedir. Verilen kararlara ilişkin istinaf mercileri de yetkili bölge idare mahkemeleridir. Bu durum aynı olay veya aynı nitelikteki eylem ve işlemlere ilişkin Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki mahkemelerden farklı kararlar verilmesine yol açmakta, askerî hizmetin sürekliliğini, askerî disiplinin tesis ve idamesini olumsuz yönde etkilemektedir. Madde ile; Millî Savunma Bakanlığı kadro ve kuruluşunda görev yapan personelin askerî hizmete ilişkin işlem ve eylemlerinden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın sağlanması ve uygulama birliğinin tesisi amacıyla anılan davaların ... Bölge İdare Mahkemelerinin bulunduğu idare mahkemelerinde görülmesi amaçlanmaktadır.”* şeklindeki gerekçesinden kuralla askerî hizmete ilişkin işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın ve uygulama birliğinin sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Bu açıdan askerî

hizmete ilişkin işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın ve uygulama birliğinin sağlanmasının Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden olan hukuki güvenlik ve hukuki istikrar ilkelerine hizmet ettiği, bu ilkelerin sağlanması amacıyla adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın meşru bir amaca yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kuralın meşru bir amacının bulunması yanı sıra ölçülü de olması gerekir.

18. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük* ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkedен oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine uygun olması gerekir.

19. Bu bağlamda kuralla, kapsam dâhilindeki uyuşmazlıklar bakımından bölge idare mahkemelerinin bulunduğu yerlerdeki idare mahkemelerinin yetkili olduğunun öngörülmesiyle bu tür uyuşmazlıkların daha az sayıdaki mahkeme tarafından karara bağlanacağı gözetildiğinde kuralın askerî hizmete ilişkin işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın ve uygulama birliğinin sağlanmasına yönelik amaca ulaşmak bakımından elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

20. Diğer yandan aynı olay veya aynı nitelikteki işlem ve eylemlere ilişkin Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki mahkemelerden farklı kararlar verilmesinin askerî hizmetin sürekliliğini, askerî disiplinin tesis ve idamesini olumsuz olarak etkileyeceği dikkate alındığında askerî hizmete ilişkin işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın ve uygulama birliğinin sağlanması amacına ulaşılabilirlik bakımından gerekli olmadığı da söylenemez.

21. 2577 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır. Anılan Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre de bu merciler, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Yine Kanun'un 4. maddesinde dilekçeler ve savunmalar ile davalara ilişkin her türlü evrakın Danıştay veya ait olduğu mahkeme başkanlıklarına veya bunlara gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına, idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaksızın asliye hukuk hâkimliklerine verilebileceği belirtilmiştir. Ayrıca 20/C maddesinin (3) numaralı fıkrasında askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklarda dilekçeler ile davalara ilişkin her türlü evrakın 4. maddede belirtilen yerlerin yanı sıra ilgili idari yargı merciine gönderilmek üzere en yakın amirlere de verilebileceği hükme bağlanmıştır.

22. Anılan düzenlemeler dikkate alındığında kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın kişilere katlanamayacakları bir külfet yüklediği söylenemez. Bu itibarla orantılılık alt ilkesiyle de çelişmeyen kuralın ölçülülük ilkesini ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

23. Anayasa'nın 10. maddesinde "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz./Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*" denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

24. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemler değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı

tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AYM, E.2020/95, K.2022/3, 26/1/2022, § 25).

25. Eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamele yapılıp yapılmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Yapılacak bu belirlemenin ardından ise farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı hususları irdelenmelidir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengeyi bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı muamelenin öngörülen objektif amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir (AYM, E.2021/1, K.2021/32, 29/4/2021, § 32).

26. Kanun'un "*Kamu görevlileri ile ilgili davalarda yetki*" başlıklı 33. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kamu görevlilerinin atanması ve nakilleri ile ilgili davalarda yetkili mahkemenin kamu görevlilerinin yeni veya eski görev yeri idare mahkemesi olduğu; (2) numaralı fıkrasında kamu görevlilerinin görevlerine son verilmesi, emekli edilmeleri veya görevden uzaklaştırılmaları ile ilgili davalarda yetkili mahkemenin kamu görevlisinin son görev yaptığı yer idare mahkemesi olduğu belirtilmiştir. Yine aynı maddenin (3) numaralı fıkrasında kamu görevlilerinin görevle ilişkisinin kesilmesi sonucunu doğurmayan disiplin cezaları ile ilerleme, yükselme, sicil, intibak ve diğer özlük ve parasal hakları ve mahallî idarelerin organları ile bu organların üyelerinin geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılmalarıyla ilgili davalarda yetkili mahkemenin ilgilinin görevli bulunduğu yer idare mahkemesi olduğu öngörülmüşken (4) numaralı fıkrada özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, hâkim ve savcılarının mali ve sosyal haklarına ve sicillerine ilişkin konularla, müfettiş hâl kâğıtlarına karşı açacakları ve idare mahkemelerinin görevi alanına giren davalarda yetkili mahkemenin hâkim veya savcının görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesine en yakın bölge idare mahkemesinin bulunduğu yer idare mahkemesi olduğu hükme bağlanmıştır.

27. Kamu görevlilerine ilişkin anılan yetki düzenlemeleri ilke olarak kamu görevlisinin görevli bulunduğu ve/veya son görev yaptığı yerdeki ya da yeni görev yerindeki idare mahkemelerini yetkili kılmaktadır.

28. Bu çerçevede, kural kapsamındaki kamu görevlileri ile diğer kamu görevlilerinin taraf oldukları idari uyuşmazlıklar bakımından karşılaştırma yapılmaya müsait olacak şekilde benzer durumda oldukları ve kuralla aralarında yetkili mahkeme yönünden bir farklılığın yaratıldığı açıktır.

29. Kuralın askerî hizmete ilişkin işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın ve uygulama birliğinin sağlanması yönündeki gerekçesi gözetildiğinde farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayandığı anlaşılmaktadır.

30. Ancak nesnel ve makul bir temele dayalı olan farklı muamelenin ölçülü olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir. Bu bağlamda mahkemeye erişim hakkı kapsamında ölçülülük ilkesi yönünden yapılan kurala ilişkin değerlendirmeler eşitlik ilkesi kapsamında yapılacak ölçülülük denetimi bakımından da geçerlidir. Bu itibarla kuralın eşitlik ilkesiyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

31. İtiraz konusu kural, hâlihazırda görülmekte olan bu yöndeki idari uyuşmazlıklara ilişkin yargılama faaliyetleri sürmekte iken getirilen bir yetki kuralıdır. Kuralın uygulanmasına ilişkin geçici bir düzenleme öngörülmemiş olması, derdest davaya bakan mahkemenin değişmesi sonucunu doğurmaktadır.

32. Anayasa'nın "*Kanuni hâkim güvencesi*" başlıklı 37. maddesinde "*Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz./Bir kimseyi kanunen tabî olduğu*

mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.” denilmiştir.

33. Kanuni hâkim güvencesi, mahkemelerin kuruluş ve yetkileri ile izleyecekleri yargılama usulünün kanunla düzenlenmesini ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır (AYM, E.2002/170, K.2004/54, 5/5/2004; E.2005/88, K.2008/166, 20/11/2008).

34. Kanuni hâkim güvencesi, sadece mahkemelerin yargı yetkisi içinde yer alan konuların belirlenmesini değil, her bir mahkemenin kuruluşu ve yer bakımından yargı yetkisinin belirlenmesi de dâhil olmak üzere mahkemelerin organizasyonlarına ilişkin tüm düzenlemeleri ifade etmekte; mahkemelerin görev ve yetki alanlarının açık ve anlaşılır biçimde tespit edilmesi gereğini ortaya koymaktadır (*Tahir Gökatalay*, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 80).

35. Anılan güvence, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görece yargı yerini kanunla belirlemesi şeklinde tanımlanmaktadır. Kanuni hâkim güvencesi, yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya hâkimin atanmasına; başka bir deyişle, sanığa veya davanın taraflarına göre hâkim atanmasına engel oluşturur (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

36. Bununla birlikte kanuni hâkim güvencesi, yeni kurulan veya kurulu bulunan mahkemelere yetki düzenlemesi yapılamayacağı ya da bu mahkemelerin önceden ortaya çıkan uyuşmazlıklara ilişkin olarak hiçbir şekilde yargılama yapamayacakları biçiminde anlaşılabilir. Belirli bir olay, kişi veya toplulukla sınırlı olmamak kaydıyla yeni kurulan bir mahkemenin veya kurulu bulunan bir mahkemeye yetki verilmesi ile bu mahkemenin kurulma veya yetkilendirilme tarihinden önce gerçekleşen uyuşmazlıklara bakmaları kanuni hâkim güvencesine aykırılık teşkil etmez.

37. Bu bağlamda kuralla, kural kapsamındaki kişilerin askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkları bakımından genel olarak yetkili mahkemenin belirlendiği, belirli bir uyuşmazlığın ortaya çıkması sonrasında o uyuşmazlığa özel bir düzenleme yapılmadığı gözetildiğinde kural kanuni hâkim güvencesine aykırı değildir.

38. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 10., 13., 36. ve 37. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

IV. HÜKÜM

6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 24/6/2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle eklenen 20/C maddesinin (1) numaralı fıkrasına 30/6/2022 tarihli ve 7415 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle eklenen ikinci cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 16/2/2023 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20/C maddesinin (1) numaralı fıkrasına 7415 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle eklenen ikinci cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

2. İtiraz konusu kural uyarınca, Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar, yedek astsubaylar, erbaş ve erleri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari eylem ve işlemlerden doğan *“uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilidir.”*

3. Bu haliyle kural, 2577 sayılı Kanun'un 33. maddesinde düzenlenen kamu görevlileri ile ilgili davalarda yetkiye ilişkin genel kuraldan ayrılmaktadır. Anılan madde uyarınca, kamu görevlileriyle ilgili davalarda kural olarak yetkili mahkeme -davanın niteliğine göre- ilgilinin *“yeni veya eski görev yeri”*, *“son görev yaptığı yer”* veya (disiplin yaptırımlarıyla ilgili olarak) *“görevli bulunduğu yer”* idare mahkemesidir. Kuşkusuz bazı idari eylem ve işlemlerden doğan uyuşmazlıklardaki yetkili mahkeme bakımından, Anayasa'ya aykırı olmamak kaydıyla, genel kuraldan ayrılarak özel yetki kuralı getirilebilir.

4. Bu bağlamda iptali istenen kuralın Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği ve askeri hizmete ilişkin eylem ve işlemler ile diğer idari eylem ve işlemler arasında yetkili mahkeme yönünden ayırım yaptığı anlaşılmaktadır. Çoğunlukça da kabul edildiği üzere, *“kural kapsamındaki kamu görevlileri ile diğer kamu görevlilerinin taraf oldukları idari uyuşmazlıklar bakımından karşılaştırma yapılmaya müsait*

olacak şekilde benzer oldukları ve kuralla aralarında yetkili mahkeme yönünden bir farklılığı yaratıldığı açıktır” (§ 17).

5. Bu farklı muamelenin ayrımcılık teşkil etmemesi için nesnel ve makul bir nedene dayanması ve orantılı olması gerekmektedir. Kuralın gerekçesinde düzenlemenin meşru amacı (nedeni) olarak “*verilen kararlarda yeknesaklığın sağlanması ve uygulama birliğinin tesisi*” gösterilmiştir. Ancak bu sebep, kuralla oluşturulan farklılığı haklılaştırmak için yeterli değildir. Zira kararlarda yeknesaklığı ve içtihat birliğini sağlama amacı, sadece askeri hizmete ilişkin eylem ve işlemlerden doğan uyuşmazlıklar için değil diğer tüm uyuşmazlıklar için de önemlidir.

6. Buna ilave olarak, söz konusu sebep tüm kararlar arasında yeknesaklığı ve uygulama birliğini sağlamak bakımından elverişli de değildir. Esasen bunu sağlayacak olan idare mahkemeleri değil, bu mahkemelerin verdiği kararları inceleyecek olan bölge idare mahkemeleridir. Başka bir ifadeyle kararlardaki yeknesaklığı ve içtihat birliğini ancak bölge idare mahkemeleri sağlayabilir. Bu nedenle kural sadece bir bölge idare mahkemesinin yargı çevresi içinde görev yapan idare mahkemeleri arasında uygulama birliğini temin edebilir.

7. Buna karşılık farklı bölge idare mahkemeleri arasında ortaya çıkacak olan içtihat farklılıklarının giderilmesine kuralın hiçbir katkısı olmayacaktır. Dolayısıyla kural kapsamındaki kamu görevlileri ile diğer kamu görevlileri arasında yetkili mahkeme bakımından oluşturulan farklılığın nesnel ve makul bir nedene dayandığı söylenemez.

8. Diğer yandan, kuralla oluşturulan farklı muamelenin -bir an için nesnel ve makul bir sebebi olduğu kabul edilse bile- orantılı olduğunu söylemek de zordur. Dava açılabilir mahkeme sayısının azaltılması, kural kapsamındaki personelin görev yaptığı yere uzak mesafedeki idare mahkemelerinde yürütülen yargılamalara katılma zorluğunu beraberinde getirecektir. Bilhassa disiplinle ilgili uyuşmazlıklarda duruşma yapılmasının gerekli olduğu durumlarda kişilere orantılı olmayan bir külfet yüklenebilecektir.

9. Açıklanan gerekçelerle, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğunu düşündüğümden çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Başkan

Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 2577 sayılı Kanun'un 33. maddesine göre kamu görevlileriyle ilgili işlemlere karşı kamu görevlisinin görev yaptığı yer idare mahkemesinde dava açılmaktadır. Buna karşılık kural idari konularda dava açma hususunda asker kişiler yönünden farklı bir düzenleme getirmiştir.

2. Anayasa'nın 10. maddesinin beşinci fıkrasında “*Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar*” ibaresi bulunmaktadır. Bu hüküm gereğince yasama, yürütme ve yargı organları ve idari makamlar eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına uygun davranmakla yükümlüdürler (*Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015, § 35; Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § 42*).

3. Ayrımcılık, nesnel ve makul bir gerekçe olmaksızın konuyla ilgili olarak aynı veya benzer durumda olan kişilere farklı muamelede bulunulmasından doğmaktadır. Bu farklı muamelenin, meşru bir amaç veya haklı bir neden taşımadığı ve kullanılan araç ile gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurulmadığı durumlarda ayrımcılık ortaya çıkmaktadır.

4. Askeri hizmete ilişkin işlem ve eylemlerle diğer idari işlem ve eylemler arasında, işlem ve eyleme maruz kalan kişinin mahkemeye erişimleri yönünden ayırım yapılmasını gerektiren haklı

Esas Sayısı : 2022/104

Karar Sayısı : 2023/28

bir neden bulunmamaktadır. Zira, kural sadece bir bölge idare mahkemesinin yargı çevresi içinde uygulama birliğini sağlamaya uygun olmakla beraber farklı bölge idare mahkemeleri arasında bunu sağlamaya elverişli değildir. Bu durum, çoğu karar türü yönünden kararların bölge idare mahkemesi düzeyinde kesinleşmesinden ve farklı bölge idare mahkemelerinin farklı kararları arasında içtihat birliği saplayacak bir yargı organı olmamasından kaynaklanmaktadır.

5. Dolayısıyla, dava konusu kuralın çözmeye çalıştığı içtihat farklılığı meselesi aynı bölge idare mahkemesi kapsamındaki idare mahkemelerinin kararlarındaki farklılıklardan ziyade farklı bölge idare mahkemelerinin farklı kararları sonucunda ortaya çıkmaktadır.

6. Bir an için asker kişilerle diğer kamu görevlisi kişiler arasında kuralın yarattığı farklı muamelenin nesnel ve haklı bir nedeni olduğunu varsaysak bile bu orantılı değildir. Çünkü dava açılacak mahkemelerin sayısının azaltılması askeri personelin, özellikle disiplinle ilgili konularda duruşma talep ettiği durumlarda mahkemeye erişimini zorlaştıracaktır.

7. Açıklanan nedenle kuralın Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye

Engin
YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

2577 sayılı Kanunun 20/C maddesinin (1) numaralı fıkrasına 7415 sayılı Kanunla eklenen ikinci cümlelerin Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Çoğunluğun red gerekçesinde; dava konusu kuralın mahkemeye erişim hakkına sınırlama getirmekle birlikte kanunilik şartını taşıdığı ve meşru bir amaca yönelik olduğu, ölçülülük ilkesini de ihlal etmediği; ayrıca kural kapsamındaki kamu görevlileri ile kapsam dışındakilerin taraf oldukları idarî davalar bakımından benzer durumda oldukları açık olsa da değişiklikle ortaya çıkan farklı muamelenin nesnel ve makul bir nedene dayanmadığı söylenemeyeceği ve ölçüsüz olmadığı için eşitlik ilkesini de ihlal etmediği belirtilerek, Anayasanın 10., 13., 36. ve 37. maddelerine aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Kanunun "Askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklara dair hükümler" başlıklı 20/C maddesine eklenen dava konusu kural bu uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idarî yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin yetkili olduğunu hükme bağlamıştır.

Kararda, ilk olarak mahkemeye erişim hakkından inceleme yapılarak, kuralın askerî hizmete ilişkin işlem ve eylemlerden doğan davalarda verilen kararlarda yeknesaklığın ve uygulama birliğinin sağlanmasını amaçladığı, bu yönüyle hukuk devletinin temel ilkelerinden olan hukukî güvenlik ve istikrar ilkelerine hizmet ettiği, bu nedenle de mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın meşru bir amaca yönelik olduğu belirtilmiştir.

Esasen mahkemeye erişim hakkının kişinin görev yaptığı yerdeki mahkemede yargılanmasını güvence altına aldığı söylenemez. Bu itibarla maddede belirtilen kişilerin idarî yargıda yetkili mahkemelerin belirlenmesine ilişkin genel kuralın kapsamı dışına çıkarılarak farklı kurallara tâbi kılınmasından ve bu kişilerin ikamet ettikleri yerlere daha uzak mahkemelerde dava

açmak zorunda bırakılmalarından dolayı müstakilen mahkemeye erişim hakkından değil, bu hakla bağlantılı olarak eşitlik ilkesi yönünden inceleme yapılması gerekir.

Çoğunluğun buna ilişkin red gerekçesinde, anılan kural kapsamındaki kamu görevlileri ile diğer kamu görevlilerinin taraf oldukları idarî davalar bakımından karşılaştırma yapılmaya müsait olacak şekilde benzer durumda oldukları ve bunlar arasında yetkili mahkeme yönünden bir farklılık doğurulduğu açık olmakla birlikte, kuralın askerî hizmete ilişkin yargı kararlarında yeknesaklığın ve uygulama birliğinin sağlanması yönündeki gerekçesi gözetildiğinde sözü edilen farklı muamelenin objektif ve makul bir nedene dayandığı ve ölçüsüz olmadığı belirtilerek kuralın eşitlik ilkesini ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Bilindiği gibi, 2577 sayılı Kanunun “Kamu görevlileri ile ilgili davalarda yetki” başlıklı 33. maddesinde, kamu görevlilerine ilişkin davalarda ilke olarak bu kişilerin görevli olduğu veya son olarak görev yaptığı yahut yeni görev yerindeki idare mahkemeleri yetkili kılınmıştır.

Dava konusu kuralla ise bu ilkeden farklı olarak, Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında görev yapan kamu görevlileri ile askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin olan idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerdeki değil, bu yerin bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkili mahkeme olarak belirlenmiştir.

Oysa bu kişilere ilişkin idarî işlem ve eylemlerle diğer kişiler hakkındaki işlemler ve eylemler veya sözü edilen kamu görevlileri arasında, bunların mahkemeye erişimleri yönünden farklı kurallar öngörülmesini ve ayırım yapılmasını gerektiren haklı bir sebep söz konusu değildir. İçtihat ve uygulama birliğinin ve kararda belirtildiği üzere “yeknesaklığın” sağlanması askerî hizmetler bakımından ne kadar önemliyse diğer idarî hizmetlerde de o ölçüde önemlidir. Başka bir anlatımla, bütün idarî işlem ve eylemlerden doğan ihtilaflarda verilecek yargı kararlarında içtihat ve uygulama birliğinin sağlanması önemlidir.

Diğer taraftan, bunu sağlayacak mekanizmalar da hukuk sistemimizde mevcuttur. Bu davalara bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin bakması ise bu mekanizmalar arasında olmadığı gibi içtihat ve uygulama birliğini sağlayacak bir nitelikte de değildir.

Yukarıda belirtilen sebeplerle, makul ve nesnel bir sebebe dayanmayan dava konusu kuralla yapılan düzenlemenin Anayasanın 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle, çoğunluğun aksi yöndeki görüşlerine karşıyım.

Üye

M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’na 24/6/2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun’un 16. maddesiyle eklenen 20/C maddesinin (1) numaralı fıkrasına 30/6/2022 tarihli ve 7415 sayılı Kanun’un 8. maddesiyle eklenen ikinci cümlenin Anayasa’ya aykırı olmadığı şeklindeki çoğunluk kanaatine katılmamaktayım.

2. Anayasa'ya aykırı olduğu için iptali gerektiği kanaatinde olduğum cümlelerin de içinde yer aldığı fıkrada Milli Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 7179 sayılı Kanun kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde bu maddenin uygulanacağı öngörülmekte ve bu uyuşmazlıkların görüleceği yetkili idari yargı mercileri dava konusu cümle ile şu şekilde belirlenmektedir:

“Bu uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilidir”.

3. Kuralın esasında Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bağlamında Milli Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 7179 sayılı Kanun kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erlerin mahkemeye erişim hakkına bir sınırlama getirdiği görülmektedir.

4. Kuralın getiriliş amacı olarak gerekçede şu hususlara yer verilmektedir:

“Askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan davalar Türkiye genelinde idari yargı mercilerinde görülmektedir. Verilen kararlara ilişkin istinaf mercileri de yetkili bölge idare mahkemeleridir. Bu durum aynı olay veya aynı nitelikteki eylem ve işlemlere ilişkin Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki mahkemelerden farklı kararlar verilmesine yol açmakta, askeri hizmetin sürekliliğini, askeri disiplinin tesis ve idamesini olumsuz yönde etkilemektedir. Madde ile; Millî Savunma Bakanlığı kadro ve kuruluşunda görev yapan personelin askeri hizmete ilişkin işlem ve eylemlerinden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın sağlanması ve uygulama birliğinin tesisi amacıyla anılan davaların ... Bölge İdare Mahkemelerinin bulunduğu idare mahkemelerinde görülmesi amaçlanmaktadır.”

5. Her ne kadar kural Kanun maddesinde sayılan kişilerle ilgili uyuşmazlıklarda bölge idare mahkemelerinin bulunduğu yerlerdeki idare mahkemelerinin yetkili olduğunu öngörerek uyuşmazlıkları daha az sayıdaki mahkeme tarafından karara bağlamayı hedefliyorsa da kuralın getiriliş gerekçesindeki *“askeri hizmete ilişkin işlem ve eylemlerinden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlarda yeknesaklığın sağlanması ve uygulama birliğinin tesisi”* amacının bu kuralla sağlanabileceğini söyleyebilmek kolay değildir.

6. Zira dava konusu kuralla uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilendirilmiş olmasına rağmen ülke içerisinde farklı bölge idare mahkemelerinin varlığı dikkate alındığında aslında bu biçimdeki bir kuralla yeknesaklık ve uygulama birliğinin sağlanabilmesinin nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklayabilmek zordur. Dolayısıyla aslında bir bölge idare mahkemesi bünyesinde birden çok ilde idare mahkemesi bulunduğu dikkate alındığında bu idare mahkemelerinin her birinin dava konusu kural kapsamındaki uyuşmazlıklara bakması durumunda yeknesaklık ve uygulama birliği konusunda ortaya çıkabilecek sorunların aynısı dava konusu kuralın yürürlükte olduğu durumlarda da gündeme gelebilecektir.

7. Bu nedenle uygulama birliğinin sağlanabilmesi hususunda aslında bünyesinde birden fazla idare mahkemesi bulunan bölge idare mahkemesinin konumu önemlidir. Zira bölgedeki farklı idare mahkemelerinin kararlarında konuya ilişkin farklılığı yeknesaklaştırma ve uygulama birliğini tesis etme bölge idare mahkemesi tarafından gerçekleştirilebilecektir. Öte yandan ülke düzeyinde de bölge idare mahkemelerinin sayısı dikkate alındığında sağlanmaya çalışılan bu amacın gerçekleştirilmesinin dava konusu kuralla mümkün olamayacağı daha açık biçimde anlaşılabilir.

8. Bu gerekçelerle Milli Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 7179 sayılı Kanun kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erlerin adil yargılanma hakkı bağlamında mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren dava konusu kuralın askeri işlemlere ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan davalarda idare mahkemelerince verilen kararlar arasında yeknesaklığı ve uygulama birliğini sağlama şeklindeki meşru amacının bulunmadığı ifade edilmelidir.

9. Mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren ancak sınırlamaya yönelik meşru amacı bulunmadığı ortaya konulan dava konusu kuralın Anayasa'ya uygunluk denetiminde Anayasa'nın 13. maddesindeki diğer ölçütler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

10. Yukarıda sıralanan gerekçelerle 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 24/6/2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle eklenen 20/C maddesinin (1) numaralı fıkrasına 30/6/2022 tarihli ve 7415 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle eklenen ikinci cümlelerin Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu için iptali gerektiği kanaatinde olduğumdan çoğunluğun aksi yöndeki kanaatine katılmamaktayım.

Üye

Yusuf Şevki
HAKYEMEZ

KARŞI OY

1. 2577 Sayılı İdari Yargılama Usul Kanun'un 24/06/2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle eklenen 20/C maddesinin (1) numaralı fıkrasına 30/06/2022 tarihli 7415 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle eklenen ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırılık iddiası sayın çoğunluk tarafından reddedilmiştir.

2. Yapılan düzenleme ile 7179 sayılı Kanun kapsamında kalan askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesince çözümlenmesi amaçlanmıştır.

3. Anayasa'nın 2. Maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi mahkememizin kararlarında da geçtiği üzere “ eylem ve işlemler hukuka uygun insan haklarına saygılı, hak ve özgürlüklerin koruyup güçlendiren her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimi açık olan devlettir.

4. Anayasa'nın 10. maddesinde “devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

5. Anayasa'nın 36. maddesinde “Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.” Hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

6. 2577 sayılı kanunun 33. maddesine göre kamu görevlileri ile ilgili işlemlere karşı kamu görevlisinin görev yaptığı yer idare mahkemesi dava açılmaktadır. Usul kanunlarımız genel olarak davacı ya da davalının ikametgahı, adresi ya da bulunduğu yer esasına göre açılmaktadır. Ceza

davalarında da suçun işlendiği yer kural olarak görevli ve yetkili mahkemenin belirlenmesinde esas teşkil etmektedir. Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere usul kurallarımız genel olarak kişinin bulunduğu yeri önceleyen düzenlemeleri esas almıştır.

7. İptale konu kural ile askerlik işlemleriyle ilgili farklı bir usul benimsenmiştir. Memurun görev yaptığı yerdeki idare mahkemesine dava açması engellenmiştir. Bunun yerine görev yaptığı yeri idari yargı yönünden bağlı bulunduğu Bölge İdare Mahkemesi'nin bulunduğu ildeki idare mahkemesi görevli ve yetkili kılınmıştır.

8. Düzenleme ile yetkiyle ilgili oluşturulan genel bir kuralın dışına çıkılarak farklı kuralların belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Bu durum mahkemeye erişim hakkıyla bağlantılı eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

9. Askeri hizmete ilişkin işlem ve eylemlerle diğer idari işlem ve eylemler arasında işlem ve eyleme maruz kalan kişinin mahkemeye erişimleri yönünde ayırım yapılmasını gerektiren haklı bir sebep bulunmamaktadır. İçtihat birliğinin sağlanması askeri hizmetlerde taşıdığı önem kadar diğer idari hizmetler açısından da önemlidir. Bu haliyle kural içtihat birliğinin sağlanması amacı askeri hizmetlere muhatap olanlar ile diğer idari işlemlere muhatap olanlar arasında yapılan ayırımı haklı kılmamaktadır. Kaldı ki içtihat birliği istinaf yolunda zaten sağlanmaktadır.

10. Yasayla getirilen düzenleme orantılı değildir. Kural ile dava açılacak mahkemelerin sayısı azaltılmaktadır. Askeri personelin duruşma talep ettiği durumlarda mahkemeye erişimini güçleştirmektedir. Bu durum kişinin katlandığı külfet açısından orantısızdır.

11. Yukarıdaki belirttiğim gerekçeler ile kural Anayasa'nın 10 ve 36. Maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Üye

Selahaddin
MENTEŞ

KARŞI OY

1. İtiraza konu kural 2577 sayılı Kanun'un 20/C maddesi askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin yetkili olduğu belirtilmiştir.

2. 2577 sayılı Kanun'un 33. maddesine göre kamu görevlileriyle ilgili işlemlere karşı kamu görevlisinin görev yaptığı yer idare mahkemesinde dava açılmaktadır. Diğer bir ifadeyle yetkili idare mahkemesinin tayininde *memurun görev yeri* esası benimsenmiştir.

3. İtiraz konusu kuralda ise askerlerle ilgili olarak tesis edilen işlemler bakımından farklı bir usul benimsenmiş, memurun görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı bulunduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu ildeki idare mahkemesi olarak tespit edilmiştir.

4. Anayasa'nın 10. Maddesinde "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*" denilmektedir.

5. Askeri hizmete ilişkin işlem ve eylemlerle diğer idari işlem ve eylemler arasında, işlem ve eyleme maruz kalan kişinin mahkemeye erişimleri yönünden ayırım yapılmasını gerektiren haklı bir sebep bulunmamaktadır. İçtihat birliğinin sağlanması askeri hizmetlerde ne kadar önemliyse

diğer idari hizmetlerde de o kadar önemlidir. Dolayısıyla içtihat birliğinin sağlanması amacı askeri işlemlere muhatap olanlar ile diğer idari işlemlere muhatap olanlar arasında bu şekilde ayırım yapılmasını haklı kılmamaktadır. Kaldı ki istinaf aşamasında bu içtihat birliği zaten sağlanmaktadır.

6. Öte yandan, bu kural ancak bir bölge idare mahkemesinin yargı çevresi içindeki uygulama birliğini sağlayabilecektir. Farklı bölge idare mahkemeleri arasındaki uygulama birliğini ise sağlamamaktadır.

7. Türkiye'deki dokuz bölge idare mahkemesi arasında içtihat farklılığı oluşma riski bir bölge idare mahkemesinin içindeki farklı idare mahkemeleri arasında içtihat farkı oluşma riskinden daha fazladır. Zira aynı bölge idare mahkemesi içindeki farklı kararlar Bölge İdare Mahkemesince yeknesaklaştırılabilir.

8. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kararları incelendiğinde içtihat farklılığı sebebiyle verdiği ihlal kararlarının çoğu bölge idare mahkemesi aşamasında kesinleşen kararlara yöneliktir. Dolayısıyla içtihat farklılığı yönünden asıl sorun oluşturan husus aynı bölge idare mahkemesi içindeki idare mahkemelerinin farklı kararları değil, farklı bölge idare mahkemelerinin farklı kararlarıdır.

9. Bu sebeple itiraz konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır.

10. Diğer yandan Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilmektedir.

11. Dava açılacak mahkemelerin sayısının azaltılması askeri personelin duruşma talep ettiği durumlarda mahkemeye erişimini güçleştirmektedir. İdari yargıda yazılı yargılamanın geçerli olduğu düşüncesiyle duruşma istenmesinin istisnai olduğu söylenebilir. Ancak özellikle disiplinle ilgili meselelerde duruşma yapılması gerekli hale gelebilir. Bu gibi durumlarda, kişinin katlandığı külfet orantısızdır.

12. Uyuşmazlığı çözümlenmeye yetkili mahkeme açısından mesafelerin artmasıyla; delil tespiti, keşif gibi isteme bağlı ya da resen yapılan yargılama faaliyetlerinin yapılması oldukça güç hale gelecek ve bu durum yargılamada usul ekonomisi ilkesi ile bağdaşmayacaktır.

13. Bu yönüyle de ise itiraz konusu kural mahkemeye erişimi güçleştirmesi sebebiyle hak arama hürriyetini ihlal ettiğinden Anayasa'nın 36. maddesine aykırıdır.

14. Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu düşüncesi ile çoğunluğun görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye

Kenan YAŞAR